

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№11

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 766 sahifa.
2025-yil, noyabr*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

YASHIL TRANSPORT SIYOSATINING BARQAROR RIVOJLANISH VA TARMOQLARARO INTEGRATSIYADAGI O'RNI	21
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
BANK AKTIVLARI VA PASSIVLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH	34
Safarov Sanjar Ravshan o'g'li	
O'ZBEKISTONNING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH STRATEGIYALARI	38
Madraximova Irodaxon Sherzodbek qizi	
HUDUDIIY XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING RAQAMLI TRANSFORMATSIYA MODELII	43
Maxmudova Nozimaxon Baxriddinxonovna	
DAVLATNING BUDJET SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	50
A.A. Ismailov	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIGINING MEXANIZMINI SAMARALI TASHKILLASHTIRISHDA MOLIYAVIIY MANBALARNI SHAKLLANTIRISHNI YO'NALISHLARI	56
Mansurov Mansur Alisherovich	
ANTIKRIZISLI BOSHQARUV TIZIMLARIDA RANGLI SIGNAL MEXANIZMLARINING FUNKSIYALARI	61
Aliqulov Aziz Haydarjonovich	
XODIMLARNI MOTIVATSIYALASHNING XALQARO MODELLARINI O'ZBEKISTON KORXONALARIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI	66
Yormamatov Qodirjon Juraqulovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT OMILLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING SAMARADORLIGIGA TA'SIRI	71
Yaxshiyev Shahzod Sherali o'g'li	
OLIIY TA'LIM MUASSASALARI VA MEHNAT BOZORI INTEGRATSIYASI BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBALARI	78
Haqqulov Fazliddin Faxriddinovich	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHDA RIVOJLANGAN VA RIVOJLANAYOTGAN DAVLATLAR TAJIRIBASI	84
Aripov Abdulaziz Sakijonovich	
YASHIL ENERGETIKA RIVOJLANISHINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI EKONOMETRIK BAHOLASH	89
Bobokulova Muhabbat Muhammadiyeva	
ELEKTRON TO'LOVLAR VA POS TIZIMLARI — KICHIK BIZNESDA SAMARASI VA XAVFLARI	93
To'liqinov Dilshodxo'ja Olim o'g'li	
MINTAQADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	98
Yusubov In'omjon Ikram o'g'li	
SOLIQ SIYOSATINI RAQAMLI BOSHQARISH ORQALI BUDJET DAROMADLARINI BARQARORLASHTIRISH STRATEGIYASI	103
Xodjimatomov Xamidullo Mamirjonovich	
OZIYQ-OVQAT TOVARLARI B2B BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIIY MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	108
Hayitboyeva Ullijon Bobonazar qizi	
FARMASEVTIKA SANOATIDA INVESTITSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH	113
Yaqubov Timurbek G'anibekovich	
SHAXSNI OVOZI ASOSIDA IDENTIFIKATSIYALASH VA AUTENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI	123
Ozoda Sabirova Shermamaxamatovna	

YASHIL IQTISODIYOT — BARQAROR RIVOJLANISH GENERATORI	129
Berdibekova Dilfuza Xoldorbekovna	
CHET EL MEHMONXONA TARMOQLARINING BRENDING STRATEGIYALARINI O'RGANISH	133
Ergashev Oybek Mamarasul o'g'li	
MILLIY IQTISODIYOTDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING MOLIVAVIY SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING USLUBIY JIATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	144
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
TRANSPORT TIZIMI SOHASI KORXONALARINING INNOVATSION SALOHİYATINI BAHOLASH YO'NALISHLARI	152
Ismailov Akmal Maxsudovich, Abilqosimova Shaxlo Sodiқ qizi	
MEHMONXONALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNING O'RNI VA AHAMIYATI	158
Abduxamidov Sarvar Adxamovich, Normurodov Tal'at Normurod o'g'li	
KORXONALARDA HR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	163
Aminova Shaxnoza Aziz qizi	
JAHON IQTISODIYOTIDA OZIQ-OVQAT XAFSIZLIK RO'LI	168
Abdusamatov Barkamol Rustamjon o'g'li	
ТУРИСТИЧЕСКИЕ РЕСУРСЫ КАРАКАЛПАКСТАНА И СУЩЕСТВУЮЩАЯ ИНФРАСТРУКТУРА	174
Хошимова Камилла Навфал қизи	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARI: REKREATIONS TURIZM SOHASIDA QO'LLASH TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	184
Najmitdinov G'ayratbek Sharifovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VIRTUAL TA'LIM PLATFORMALARI: TEXNIK VA PEDAGOGIK TALABLAR, TIZIMLI TAHLIL VA IQTISODIY JIATLAR	189
Turayeva Adiba Ikramovna	
ICHKI AUDIT TIZIMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	193
Nuridinova Barchinoy Xusniddin qizi	
MINTAQA IQTISODIYOTIDA SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	199
Xaitbaev Jasurbek Otaxanovich	
MINTAQANING EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI	204
Raimboyeva Mashhura Davronbek qizi	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	210
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
ISLOMIY MOLIVALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELEKTNING DOLZARBLIGI	217
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
JISMONIY SHAXSLARNING MOL-MULKINI SOLIQQA TORTISH MASALALARI	222
Mamadjanov Shuxrat Jalolidinovich	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	225
Abdukhalikova Komila Abdukhalikovna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH	229
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'NALISHLARI: TAHLIL VA TAKLIFLAR	233
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	238
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
YASHIL IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISHDA YASHIL MOLIVALASHTIRISHNING NAZARIY JIATLARI	245
Xalikov S. X.	

QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH	245
Xudayberganov Jasur Baxodirovich	
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF STATE FINANCIAL REGULATION MECHANISMS IN ENSURING THE CAPITALIZATION OF INSURANCE ORGANIZATIONS	251
Abdullaev Erkinjon Azamovich	
NATIJAVIYLIKKA YO'NALTIRILGAN BYUDJETLASHTIRISH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	257
Allakuliyev Akmal Baltayevich	
SURXONDARYO VILOYATIDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA XODIMLARNI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	261
Jobborov Anvar Egamberdiyevich	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA BOSHQARUV TIZIMINI RESURSLARNI OPTIMALLASHTIRISH ORQALI TAKOMILLASHTIRISH.....	268
Avulchayeva Feruza Jurakuziyevna	
BANKLARDA BARQARORLIKNI TA'MINLASH UCHUN RAQAMLI YECHIMLARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Saydamatova Muxlisabonu Rasuljon qizi	
ZAMONAVIY ISH JOYLARINI SHAKLLANTIRISHDA AYOLLARNING ROLI	276
Tulyaganova Aziza	
ISLOMIY MOLIYALASHTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA SUN'IY INTELLEKTNING DOLZARBLIGI.....	281
Nazarov Nodirjon Namoz o'g'li	
TURIZM MARKETINGINING NAZARIY ASOSLARI, ZAMONAVIY YO'NALISHLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	286
Xamidov Otabek Bakidjanovich	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK SOHASINING IQTISODIY KO'RSATKICHLAR TIZIMINI STATISTIK BAHOLASHNING USLUBIY JIHATLARI	290
Arzikulov Otabek Ali o'g'li	
ЭКОЛОГАМ ПОЧЕТ И УВАЖЕНИЕ	298
Максудова Шахиста	
DEBITOR VA KREDITOR QARZDORLIKNING MOHIYATI VA ULARNING O'ZGARISH TENDENTSIYALARI	304
Jo'raev Farruxbek Muxiddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYALASHTIRISH XIZMATLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	307
Inomjonov Islomjon Iloxomjon o'g'li	
ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS MANAGEMENT IN UZBEKISTAN	311
Abdukhalkova Komila Abdukhalkovna	
МОБИЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ.....	315
Хурамова Фарангиз Учкун кизи	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ НАЛОГОВ И АКЦИЗНАЯ РЕФОРМА УЗБЕКИСТАНА В ВТО	319
Дамир Рустамович Абдулов	
BANK TIZIMIDAGI ISLOHOTLAR SHAROITIDA LIKVIDLILIK RISKINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	324
Alimov Baxtiyor Murodovich	
BANK AUDITINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	335
Narziyev Xayotjon Azamatovich	
O'ZBEKISTON SUG'URTA SOHASIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH MASALALARI.....	343
Abdimuminova Saodat Taxirjonovna	
TO'QIMACHILIK SANOAT MAXSULOTLARI EKSPORT FAOLIYATI TAHLILI VA BRENDIDA LIDERLIK TUSHINCHALARI	352
Abdulazizova Xushnoza Nayabovna	

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ МОДЕЛИ УПРАВЛЕНИЯ ОТХОДАМИ НА ОСНОВЕ ОПЫТА РАЗВИТЫХ СТРАН И ВОЗМОЖНОСТИ ИХ АДАПТАЦИИ В УСЛОВИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	357
Д. Мейлиева	
O'ZBEKISTON AUDITORLIK TIZIMIDA KASBDOSHLAR TOMONIDAN BAHOLASH (PEER REVIEW) TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	361
Parpiyev Jaxongir Ilhomjonovich	
ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ И БОЛЬШИЕ ДАННЫЕ (BIG DATA) В УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЯХ.....	366
Шарипов Бахтиёр Михлибаевич	
O'ZBEKISTONDA SUVGA BO'LGAN TALABNI VAQTLI QATORLAR ORQALI TAHLIL QILISH	375
Sarvar Mamasoliyev	
BOSHQARUV VA NAZORAT MAQSADLARIDA XARAJATLAR HISOBINI TASHKIL ETISH	383
Isomuxamedov Akbarjon Boxodir o'g'li	
MINTAQALAR BARQAROR RIVOJLANISHINI TA'MINLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	389
Salomat NOROVA	
O'ZBEKISTON TURIZM BREND BOZORINING HOZIRGI HOLATI VA TENDENSIYALARI.....	394
Zufarov Akmal Gulamiddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOTDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISH METODOLOGIYASI.....	404
Qodirov Baxodirjon Tursunovich	
O'ZBEKISTON SOLIQ TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISHDA YAGONA INTERAKTIV DAVLAT XIZMATLARI PORTALINING O'RNI VA AHAMIYATI	408
Dehqonov G'ayratjon Raximovich	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION HAMDA TIJORATLASHTIRISH MASALALARI	414
Inoyatov Mardonbek Mo'min o'g'li	
OLIY IQTISODIY TA'LIM ORQALI EKO-INNOVATSIYALAR VA "YASHIL" INVESTITSIYALARNI RAG'BATLANTIRISH MEKANIZMLARI: SIYOSIY VA INSTITUTSIONAL DOIRALAR	418
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
XODIMLAR MALAKASINI OSHIRISH — ZAMON TALABI.....	427
Narzullaev Oybek Narzullaevich	
BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHDA JURNAL-ORDER SHAKLINING AHAMIYATI.....	433
Axmedjanov Abdufoto	
KENDALL VA SPEARMAN TARTIBIY KORRELYATSIYA KOEFFITSIYENTLARI ASOSIDA YASHIL IQTISODIYOT INDIKATORLARINING STATISTIK O'ZARO TA'SIRINI MODELLASHTIRISH	437
Muradov Rustamjon Sobitxonovich	
ИНТЕНСИВНЫЕ И ЭКСТЕНСИВНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В РЕГУЛИРОВАНИИ СПРОСА.....	442
Аминджанова Румейса Батыровна, Камилова Наргиза Абдукахоровна	
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ПОДХОД В ТУРИЗМЕ: ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ И УЗБЕКСКАЯ ПРАКТИКА	445
Азимова Шахло Таировна	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XAQARO STANDARTLARIGA O'TISHNING HOLATI VA TAHLILI	450
Bayjanov Sarsengaliy Xalmuratovich	
UZUM EKSPORT QILUVCHI KOMPANIYALARDA YASHIL O'TISH JARAYONINI QO'LLAB-QUVVATLASH UCHUN EKO-MARKETING VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOIYILLARINI INTEGRATSIYALASH.....	454
Usmonova Diyora Mahmud qizi	
UMUMTA'LIM MAKTEBLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINING TAHLILI: OPTIMALLASHTIRISH VA SAMARADORLIKNING YANGICHA USULLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	461
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li	
INVESTITSIYALARNING KIRIB KELISHIGA TO'SQINLIK QILUVCHI MUAMMOLARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI.....	467
Alimova Dilafro'z Tohir qizi	

FARMATSEVTIKA KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOT SHAKLLARINI TAKOMILLASHTIRISH VA INVESTORLAR UCHUN AXBOROT OCHIQLIGINI TA'MINLASH	470
Turdikulova Gulshad Nurmamatovna	
ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA MOLIVAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI OSHIRISHDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARINING AHAMIYATI.....	477
Uztemirov Alisher Aktam o'g'li	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT TARMOQLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASHGA YO'NALTIRILGAN BANDLIK TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	482
Tursunov Bekmuxammad Omonovich	
XORIY TAJRIBALARIDA SOLIQ BAZASINI ANIQLASH TARTIBI METODOLOGIYASINING MAVJUD METODLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.....	489
Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna	
IQTISODIY XAVFSIZLIKNING KONSEPTUAL ASOSLARI VA UNING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDAGI O'RNI.....	496
Ramatillaev M.R.	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASH VA DIVERSIFIKATSIYA QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	502
Eshboyev Shahobiddin Anorqul o'g'li	
TIJORAT BANKLARI O'RTASIDAGI RAQOBATNI BAHOLASH VA KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIYASI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	506
Qulmetov Mansurbek Ro'zmatovich	
XALQARO REYTING TASHKILOTLARINING OLIY TA'LIM MUASSASALARIGA TA'SIRI VA MAVJUD PLATFORMALAR.....	515
O'rozboyev Xayrulla Murodboy o'g'li	
TALABALAR MOTIVATSIYASINING MEKANIZMLARI: LOYIHA ASOSIDAGI TA'LIM TEKNOLOGIYALARIDA.....	523
Kasimova (Mulladjanova) Nasiba Azimdjanyovna	
ISH KUCHIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA NORASMIY BANDLIKNI SOYADAN CHIQRISH BO'YICHA TAKLIFLAR ISHLAB CHIQISH	531
Pulaton Dilshod Xaqberdiyevich, Maxkamova Shaxlo Yulchiyevna, Absamatov Baxrom Danakulovich	
KASBIY TA'LIM MAZMUNIDA TA'LIM VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI RAG'BATLANTIRISH ORQALI O'RTA BO'G'IN KADRLAR TAYYORLASHNING JOZIBADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	538
Tojiyev Sirojiddin Sayriddinovich	
O'ZBEKISTONDA TURIZM INFRATUZILMASINI BOSHQARISH TIZIMINING TURLARI VA SHAKLLARI.....	542
Muminova Mavjuda Sharifovna	
SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHNI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGI MASALALARI	547
Kadirkhodjayeva Nilufar Rahmatullayevna	
MHXSGA MUVOFIQ ASOSIY VOSITALAR HISOBINI TASHKIL ETISH MASALALARI.....	552
Aliyev Sherzod Abdixomidovich	
ФАКТОРЫ ЭФФЕКТИВНОГО РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	558
Аллаева Г.Ж.	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH YO'NALISHLARI	564
Irisqulova Munisa Akmal qizi	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONLARI DOIRASIDA 2024-YILDA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR TAHLILI	569
Xamidov Xabibullo Xikmatulla o'g'li	
MINTAQA SANOATIDA AHOLI JON BOSHIGA YAQQ O'ZGARISHINING DINAMIK TAHLILI.....	574
Nabiyev G'ulom Abdusalomovich	

INFRATUZILMAVIY INVESTISIYA LOYIHALARINI DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA MOLIYALASHTIRISHDA RISKLARNI BOSHQARISHNING XORIJ TAJRIBALARI	583
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
ПРОБЛЕМЫ ГЛОБАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕНОГО ФИНАНСИРОВАНИЯ В ЭКОЛОГИИ.....	587
Максудова Шахиста	
PAHTA-TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINING INVESTITSION FAOLIGINI OSHIRISHNING ILMIY-USLUBIY JIHATLARI	593
B.Sh.Shadmanov	
ECONOMIC INDICATORS OF SUPPLY CHAIN EFFICIENCY IN UZBEKISTAN'S EXPORT SECTOR	597
Mukhammadiyaminova Shakhzoda Sherzodovna	
BUDJET TASHKILOTLARIDA BUDJETDAN TASHQARI MABLAG'LAR HISOBI VA ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH.....	602
Muxtorova Maftuna Salohiddin qizi	
RAQAMLASHTIRISH JARAYONIDA BANKLARNING XAVFSIZLIGI VA MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING ILMIY-AMALIY ASOSLARI	607
Aliyeva Umidaxon Xusanboyevna	
XIZMATLAR SOHASI VA KAMBAG'ALLIK O'RTASIDAGI O'ZARO BOG'LIQLIK.....	611
Dawletmuratov Adilbay Mirzabaeovich	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL CLUSTERS BASED ON THE PRINCIPLES OF A "GREEN ECONOMY"	615
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich, Kamolov Oybek Faxriddin o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СВОБОДНЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗОН В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ.....	620
Халимжанов Дилшод Эргашбекович	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANISHDAGI O'RNI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	626
Mavlyanov Muzaffar Yusupovich	
NAMANGAN VILOYATI TURIZM SOHASINING SO'NGGI YILLARDA RIVOJLANISHI VA STATISTIK TAHLILI	630
Kuymuratova Matlubaxon Abdimanabovna	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI EKSPORTINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLOVCHI OMILLAR TAHLILI	634
Faxriddinov Bahriddin	
INNOVATSION SHAROITDA TO'QIMACHILIK SANOATI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	640
Sattarov Ilkhomjon Rahimjanovich	
IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIDA SUV RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	645
Nurmatov Norbek Jo'rayevich	
MINTAQA LOGISTIK XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING INNOVATSION VA INSTITUTSIONAL ISTIQBOLLARI	652
Xalimov Javlonbek Shaxriyrovich	
KORXONALARNING BANKROTLIK EHTIMOLINI SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA PROGNOZLASH	659
Zaynutdinov Ismoil Samariddin o'g'li	
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ ФИНАНСОВЫХ РЫНКОВ	665
Шомуродов Равшан Турсункулович	
MEDIA LOYIHALARINI BOSHQARISH: O'ZBEKISTON OAV AMALIYOTI TAHLILI	673
Yo'ldosheva Dilobar Jaxongir qizi	
O'QITISH NATIJALARINI ZAMONAVIY BAHOLASH TAMOYILLARI	677
Abdullayeva Sanobar Berdiyevna, Xujakulov Shaxriyor Shokir o'g'li	
MALAYZIYADA PROGRESSIV VA INKLYUZIV ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISH: 2024-YIL TAJRIBASI VA NATIJALARI	681
Safarova Nasiba Gulmurod qizi	

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ПРОВЕДЕНИЯ ПРОЦЕДУР ДЬЮ-ДИЛИДЖЕНС В АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВАХ.....	687
Прокудина Кристина Александровна	
HUDUDLARDA INVESTITSIYA SALOHİYATINI OSHIRISH YO'NALISHLARI	692
Xalilova Madinabonu Abduraxmon qizi	
LIZING MUOMALALARI HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	701
Baxadirov Alisher Komilovich	
TIJORAT BANKLARINING JISMONIY SHAXSLAR DEPOZITLARI VA ULARNI OPTIMALLASHTIRISH YO'LLARI	705
Melikov Otabek Maxmadaminovich	
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLASHTIRISH VA EKOTIZIMNI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	711
Erkinova Feruza Najmitdinovna	
DAVLAT SEKTORIDA ICHKI NAZORAT TIZIMINI BAHOLASHDA SUN'IY INTELEKTDAN FOYDALANISH: XAVF YOKI IMKONIYAT	717
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Tadiyev Erkin Muxitdinovich	
SUN'IY VA KIMYOVIY TOLALARNING TO'QIMACHILIK SANOATIDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDAGI O'RNI	723
Raximov Furqat Jalolovich	
OLIY TA'LIM MASSASALARINING MOLIYAVIY RESURSLARINI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	728
Mahmudov Akbar Abduraimovich	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR.....	733
Abdullayev Suyun Artikovich	
O'ZBEKISTONDA AVTOMOBILSOZLIK KORXONALARIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI: "UZAUTO MOTORS" AJ AMALIYOTI VA NATIJALARI.....	737
Allabergenov Azamat Joldasbayevich	
WAYS TO USE MARKETING DATA IN THE MANUFACTURING ENTERPRISE VALUATION PROCESS	742
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
KICHIK SANOAT KORXONALARI O'RTASIDAGI ISHLAB CHIQARISH VA KOOPERATIV ALOQALAR HOLATI.....	747
Boyturayev Olimjon Urayimovich	
BANK RISKLARI VA ULARNI TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA STATISTIK HISOBOTLARNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	753
Kamoldinov Sardorbek Maxammadsobir o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AYOLLARNING ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI	761
Eshqobulova Charos O'roq qizi	

O'ZBEKISTONDA AYOLLARNING ISH BILAN BANDLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI

Eshqobulova Charos O'roq qizi

Mustaqil tadqiqotchi

Annotatsiya. Maqolada ayollar ish bilan bandligini ta'minlashni davlat tomonidan tartibga solishning turli mexanizmlari, ularning ish bilan bandligini davlat tomonidan tartibga solish choralari va vositalari aniqlanib, iqtisodiyotning real talablaridan kelib chiqqan holda ayollar samarali ish bilan bandligini ta'minlashni takomillashtirishga doir tavsiyalar taklif qilingan. Maqolada ayollarning ish bilan bandlik muammolariga ta'sir ko'rsatuvchi omillar tahlil qilingan hamda bir qator ijtimoiy mexanizmlar taklif etilgan. Ayollarning mehnat bozorida ishtirokini kengaytirish, ya'ni iqtisodiy va ijtimoiy sharoitlar o'rganiladi. Amaldagi davlat dasturlari, gender tenglikni ta'minlashga qaratilgan islohotlar va bandlikni ta'minlashga yo'naltirilgan choralarning ta'siri baholanadi.

Kalit so'zlar: ayollar ish bilan bandligi, mehnat bozori, iqtisodiy faollik, xotin-qizlar siyosati, ishsizlik, ishchi kuchiga talab va taklif, ijtimoiy mexanizmlar, masofaviy mehnat, tadbirkorlik.

Abstract. The article examines state regulation mechanisms aimed at ensuring women's employment, identifies policy measures and instruments implemented to support women's participation in the labour market, and proposes recommendations for improving effective female employment based on real economic needs. It analyses the key factors influencing women's employment challenges and introduces several social mechanisms designed to address them. The study explores the economic and social conditions necessary to expand women's labour-market participation and evaluates the impact of current state programmes, gender-equality reforms, and employment-support measures.

Key words: women's employment, labour market, economic activity, gender policy, unemployment, labour supply and demand, social mechanisms, remote work, entrepreneurship.

Аннотация. В статье рассматриваются механизмы государственного регулирования, направленные на обеспечение занятости женщин, определяются меры и инструменты государственной поддержки, а также представлены рекомендации по совершенствованию эффективной занятости женщин с учётом реальных потребностей экономики. Анализируются факторы, влияющие на проблемы женской занятости, и предлагается ряд социальных механизмов. Исследуются экономические и социальные условия расширения участия женщин на рынке труда, а также оценивается влияние действующих государственных программ, реформ по обеспечению гендерного равенства и мер по поддержке занятости.

Ключевые слова: занятость женщин, рынок труда, экономическая активность, гендерная политика, безработица, спрос и предложение рабочей силы, социальные механизмы, дистанционный труд, предпринимательство.

KIRISH

Rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda mehnatga layoqatli aholining qariyb yarmi ayollar ekanligi, ularning ta'lim, sog'liqni saqlash, xizmat ko'rsatish, qishloq xo'jaligi va tikuvchilik kabi sohalarida faol ishlayotgani mehnat bozorining sezilarli salohiyatini ko'rsatadi. Ayrim hududlarda ayollar bandligi erkaklarga nisbatan pastroq bo'lishi esa kelgusida maqsadli qo'llab-quvvatlash choralari yanada kuchaytirish zarurligini bildiradi. Kasb va malaka bo'yicha nomutanosiblikni kamaytirishga qaratilgan o'quv dasturlarini rivojlantirish, bolalarni parvarishlash bilan bog'liq ijtimoiy yuklamani kamaytiruvchi xizmatlarni kengaytirish, infratuzilma imkoniyatlarini yaxshilash va ijtimoiy qarashlarda ijobiy o'zgarishlarni shakllantirish ushbu masalalarda yangi natijalarga erishish imkonini beradi.

O'zbekiston hukumati tomonidan ayollar iqtisodiy faolligini oshirishga yo'naltirilgan "Ayollar daftari", Oilaviy tadbirkorlik dasturi, kasb-hunar markazlari faoliyatini takomillashtirish, masofaviy mehnat shakllarini kengaytirish va ayollar bandligini qo'llab-quvvatlaydigan korxonalarni rag'batlantirish siyosati yaqin yillarda sezilarli samaralar berishi kutiladi. Shuningdek, BMT, Jahon banki va UNDP bilan hamkorlikdagi ayollar tadbirkorligini rivojlantirish loyihalari mahalliy hududlarda yangi ish o'rinlari yaratish, moliyaviy savodxonlikni oshirish va ayollarning iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilishi prognoz qilinadi.

Kelgusida quyidagi yo'nalishlar ayollar bandligini oshirish uchun muhim imkoniyatlar yaratadi: raqamli iqtisodiyot va masofaviy ish shakllari IT, dizayn, tarjima va marketing kabi yo'nalishlarda ayollar uchun yangi platformalar ochmoqda; oilaviy tadbirkorlik va hunarmandchilikni rivojlantirish bo'yicha kichik biznes uchun soliq imtiyozlari hamda mikrokreditlar berilishi; agroklastlar va servis markazlari orqali qishloq joylarda ayollarni ishga jalb etish; ta'lim tizimida STEAM yo'nalishlariga ayollarni kengroq jalb etish esa kelgusida yuqori malakali ayollar sonining ortishiga xizmat qiladi.

Ayollarning ish bilan bandligini oshirish nafaqat ularning ijtimoiy ahvolini yaxshilash, balki mamlakat iqtisodiy salohiyatini oshirish demakdir. O'zbekiston hukumati tomonidan olib borilayotgan islohotlar ayollarning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda. Kelgusida davlat, xususiy sektor va jamoatchilik hamkorligida bu boradagi ishlar yanada tizimli va samarali tashkil etilishi zarur.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Ayollarning mehnat bozorida ishtiroki masalasi global miqyosda iqtisodiy o'sish, inson kapitali rivoji va ijtimoiy farovonlik bilan bevosita bog'liq omil sifatida keng tadqiq etilgan. Gary Beckerning gender nuqtayi nazarini tahlil qilgan tadqiqotlari mehnat taqsimotida an'anaviy stereotiplar mavjudligi ayollar bandligini cheklovchi asosiy funksional omillardan biri ekanini ko'rsatadi. U oilaviy majburiyatlar ayollar iqtisodiy faolligiga kuchli ta'sir qilishini, shu sababli davlat siyosatlarini orqali uy-mehnat muvozanatini qo'llab-quvvatlovchi institutlarni rivojlantirish zarurligini ta'kidlaydi.

Amartya Sen o'zining imkoniyatlar yondashuvida ayollar bandligini faqat iqtisodiy jarayon emas, balki ijtimoiy erkinlik va tanlov imkoniyatini kengaytiruvchi asosiy mexanizm sifatida izohlaydi. Uning fikriga ko'ra, ayollarning ish bilan bandligi ularning iqtisodiy mustaqilligini kuchaytiradi, oilaviy qaror qabul qilishdagi mavqeiini yuksaltiradi va jamiyatda tenglik darajasini oshiradi.

Claudia Goldin tomonidan olib borilgan tarixiy-mehnat tahlillari ayollar bandligi dinamikasi ta'lim darajasi, demografik o'zgarishlar, texnologik rivojlanish va bandlikning moslashuvchan shakllari bilan uzviy bog'liqligini ko'rsatadi. Goldinning uzoq muddatli kuzatuvlari ayollar oliy ta'limga kirish imkoniyati kengaygan davlatlarda mehnat bozoriga kirish sur'atlari yuqori bo'lishini tasdiqlaydi.

OECD tadqiqotchilari tomonidan turli mamlakatlar bo'yicha olib borilgan empirik tahlillar bolalar parvarishi xizmatlarining rivojlanishi, yarim stavkali ish o'rinlari, moslashuvchan ish vaqti va masofaviy mehnat shakllari ayollar bandligining eng asosiy determinanti ekanini ko'rsatadi. Masalan, John Blundell va Richard Dickensning tadqiqotlarida iqtisodiy rag'batlantiruvchi siyosatlar, jumladan soliq imtiyozlari va subsidiyalar, ayollarning rasmiy sektordagi ishtirokini oshiruvchi omil sifatida baholangan.

Kate Antonova va Anastasia Denisovanning postsovet makoniga oid tadqiqotlari gender tafovutlari mehnat bozorida asosan quyi malakali ishlar kontsentratsiyasi, ish haqi farqlari va institutsional cheklovlar shaklida namoyon bo'lishini ko'rsatadi. Ularning fikricha, iqtisodiy islohotlar ayollarni tadbirkorlik, kichik biznes va ijtimoiy xizmatlar sektoriga jalb etishni rag'batlantiradi.

Markus Goldstein va Christopher Udry Afrika davlatlari misolida olib borgan tadqiqotlarida ayollar bandligining kengayishi uchun moliyaviy xizmatlar, kredit olish imkoniyati, yer resurslariga egalik huquqi va bozor infratuzilmasi markaziy o'rin tutishini isbotlagan. Ular ayollar tadbirkorligiga qaratilgan dasturlar yuqori darajada ijobiy iqtisodiy qaytish berishini ta'kidlaydi.

Ushbu ilmiy manbalar tahlili ayollar bandligini oshirish kompleks, ko'p omilli jarayon ekanini ko'rsatadi. Ta'lim, sog'liqni saqlash, mehnat siyosati, ijtimoiy infratuzilma, oilani qo'llab-quvvatlash tizimi va iqtisodiy rag'batlar bir-birini to'ldiruvchi mexanizmlar sifatida qaraladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi ayollarning ish bilan bandligini oshirish omillarini aniqlash maqsadida rasmiy statistika bazalari, XMT va Jahon banki ma'lumotlari, shuningdek milliy so'rovlar natijalaridan foydalanishga asoslanadi. Olingan ma'lumotlar deskriptiv tahlil, regressiya yondashuvi va hududlar kesimidagi solishtirma tahlil orqali qayta ishlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jahon taraqqiyotining zamonaviy bosqichida mehnatga layoqatli ayollarning ishlab chiqarishning innovatsion usullari rivojlanishi bilan ijodiy yaratuvchanligi uzluksiz oshib borayotganligi namoyon bo'lmoqda. Xalqaro Mehnat Tashkilotining ma'lumotlariga qaraganda, dunyoda ayollarning 45 foizga yaqini "iqtisodiy faol"lar qatoriga kiradi. Markaziy va Sharqiy Yevropa, Shimoliy Amerika, Janubiy-Sharqiy Osiyo hamda G'arbiy Yevropaning rivojlangan mamlakatlarida ishchi kuchining sal kam yarmi ayollar hissasiga to'g'ri keladi. Dunyoda 30 foizdan ziyod oila o'z daromadlarining asosiy manbai bo'lgan ayollarning ish haqi hisobiga yashaydi,

Yevropada esa 60 foiz oilada ayollarning daromadlari budgetning yarmini yoki undan ko'prog'ini tashkil etadi. Dunyoning 142 davlatida o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra, ayollarning 29 foizi ish haqi to'lanadigan ishda, 41 foizi oila a'zolariga g'amxo'rlik qilish bilan birga ish bilan band, faqat 27 foiz ayollar esa ish bilan band bo'lishni istamaydilar.

Mamlakatimizda ayollarga g'amxo'rlik ko'rsatish, ularning davlat va jamiyat boshqaruvidagi o'rnini kuchaytirish hamda iqtisodiy faolliklarini oshirishga katta e'tibor berilmoqda. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi 4947-son Farmonining 1-ilovasida keltirilgan "2017–2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi"da xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, davlat va jamiyat boshqaruvidagi bandligini ta'minlash, ularni tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb etish hamda oila asoslarini yanada mustahkamlash vazifasi belgilangan.

Mazkur qonunchilik hujjatining talablaridan kelib chiqib, ularning bugungi davrdagi ijrosini ta'minlash, aholini ijtimoiy foydali mehnatga jalb etish masalasi davlat va jamiyat oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biri bo'lib qolmoqda. Qishloq joylarida ayollarni ish bilan bandligini oshirishning o'ziga xos xususiyatlarini ilmiy, tashkiliy va amaliy nuqtayi nazardan tahlil qilish esa ularning ish bilan bandligini oshirish uchun samarali vazifa ekanini ko'rsatmoqda.

Shu o'rinda ta'kidlab o'tish lozimki, BMTning "Xotin-qizlarga nisbatan kamsitishlarning barcha shakllariga barham berish to'g'risida"gi konvensiyasida ham qishloq joylarida istiqomat qiluvchi ayollar duch keladigan alohida muammolarga katta e'tibor qaratilgan. Konvensiyaning 14-moddasiga binoan, ishtirokchi davlatlar "qishloq joylarida ayollarga nisbatan kamsitishlarga barham berish yuzasidan tegishli chora-tadbirlarni ko'rishlari, ularning rasmiy va norasmiy ta'lim olish hamda tayyorgarlikning barcha turlariga ega bo'lish huquqini ta'minlashlari, yollanib ishlash yoki mustaqil mehnat faoliyati orqali teng iqtisodiy imkoniyatlarga ega bo'lishlari, shuningdek jamoa faoliyatining barcha turlarida ishtirok etishlarini ta'minlashlari shart".

Iqtisodiy, ijtimoiy, migratsion va demografik munosabatlar ayollarning ish bilan bandligini oshirishda gender tengligi tamoyillari asosida tahlil qilinishi zarur bo'lib, bu yondashuv ayollarning ijtimoiy ishlab chiqarishda faol ishtirok etishi hamda oilaviy mas'uliyatlarni uyg'un tarzda olib borishiga keng imkoniyat yaratadi. Kelgusida ushbu jarayonni chuqurlashtirish, ayollarning mehnat faoliyati va farzandlar tarbiyasini bir-birini to'ldiradigan tizim sifatida tashkil etish istiqbolda mehnat samaradorligining oshishiga xizmat qiladi.

Ayollar bandligining mazmuni iqtisodiyot tarmoqlarida hamda boshqa sohalarda ularning ruhiy-fiziologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, mehnat va oilaviy vazifalarni uyg'unlashtiruvchi mehnat munosabatlari tizimini shakllantirishni anglatadi. Qishloq hududlarida ish o'rinlari sonini ko'paytirish, maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarmog'ini kengaytirish va ayollarning raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar istiqbolda qishloq ayollarining iqtisodiy faolligini yanada kuchaytirishi kutiladi.

Mamlakatimizda ayollar bandligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha huquqiy va ijtimoiy shart-sharoitlar shakllanganligi, ayniqsa qishloq hududlarida ushbu imkoniyatlarni chuqur o'rganish va rivojlantirish uchun yangi metodik yondashuvlarni qo'llash zarurligini ko'rsatadi. Qishloq joylarda ayollarning samarali mehnatga jalb qilinishiga ta'sir etuvchi omillarni kompleks tahlil qilish, iqtisodiy mexanizmlarni yanada takomillashtirish va bandlikni tartibga solish bo'yicha zamonaviy yondashuvlarni joriy etish istiqbolda ularning iqtisodiy faolligini yanada oshiradi.

Ayollar bandligini rivojlantirishda moddiy yordam bilan bir qatorda, ularni mehnat bozoriga faol kirishiga imkon beradigan qulay mehnat sharoitlarini yaratish, kasb-hunar tayyorgarligini qo'llab-quvvatlash va mehnatga jalb etishni rag'batlantiruvchi tizimni kengaytirish ijobiy natijalar berishi prognoz qilinadi. Ushbu yo'nalishlar bosqichma-bosqich rivojlantirilsa, qishloq ayollarining iqtisodiy faolligi sezilarli darajada ortishi kutiladi.

Qishloq ayollarining, ayniqsa mehnat bozoriga birinchi bor kirib kelayotgan qizlarning mutaxassisligi bo'yicha ishga joylashtirilishini ta'minlash, iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha bandlikning aniq tartiblarini belgilash ularning ish beruvchilar mas'uliyatini oshirish, ish vaqtida unumli foydalanish, mehnatni tashkil etish va boshqarish tizimini takomillashtirishga imkon beradi.

Bunday vositalar ayollarning makroiqtisodiy o'zgarishlardagi asosiy belgilaridan biri — yangi ish joylarini tashkil etish orqali ishsizlik darajasini kamaytirish imkonini beradi. Yangi ish joylarini yaratish, avvalo, ish kuchi taklifidan kelib chiqib shakllanadi. Mamlakatda yangi ish o'rinlari yaratishning o'ziga xos tizimi ishlab chiqilgan bo'lib, investitsiya dasturlari, mahalliyashtirish, ishlab chiqarishni modernizatsiyalash va texnologik qayta jihozlash tarmoq dasturlari, shuningdek kasanachilikni rivojlantirish hisobiga yangi ish o'rinlari yaratilmoqda.

Harakatlar strategiyasida hududlarni har tomonlama rivojlantirish bo'yicha qariyb 25 mingta investitsion loyihani ro'yobga chiqarish hisobiga 256,4 mingdan ortiq ish o'rinlari tashkil etilishi belgilangan. Ushbu chora-tadbirlarning ijrosi sifatida iqtisodiyot tarmoqlarining mavjud salohiyatidan samarali foydalanish, xizmat ko'rsatish sohalarida yangi obyektlarni ishga tushirish, kichik biznes, fermer va dehqon xo'jaliklarini rivojlantirish hisobiga 2017-yilning yanvar–avgust oylarida 521,5 ming kishi, shu jumladan 268,2 ming nafar ayolning ish bilan bandligi ta'minlangan.

Qishloq joylarida ayollar uchun yangi ish o'rinlarini yaratishning asosiy yo'nalishlariga e'tibor qaratilsa, mazkur vazifani bajarishning o'ziga xos jihatlari ish o'rinlarini tashkil etishning moliyaviy qiymati, afzalliklari va samaradorligi nuqtayi nazaridan farqlanadi. Rasmiy statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2017-yilda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda ish bilan bandlarning jami bandlikdagi ulushi 78,3 foizni tashkil etgan. Ayollar va erkaklarning kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda ish bilan bandligi ham o'ziga xos xususiyatlarga ega: erkaklar bu faoliyatni sanoat, qurilish, savdo va xizmat ko'rsatish tarmoqlari uchun maqbul deb hisoblasalar, ayollar xizmat ko'rsatish, savdo, yengil sanoat va qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash yo'nalishlarini afzal ko'radilar. Qishloq joylarda esa ayollar ushbu sohalarida asosan kasanachilikni ma'qul deb biladilar va bu borada ularni yaqinlari, turmush o'rtog'i, oila a'zolari hamda ayollar uyushmalari qo'llab-quvvatlaydi.

Bizningcha, qishloq joylarda ayollar uchun yangi ish o'rinlarini yaratishda hududiy xususiyatlar va yo'nalishlarni inobatga olish lozim. Ayollarga mos ish o'rinlarini kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohalarida yaratish yuqori unumdorlikka olib keladi. Shu o'rinda qishloq joylarida ayollarning ish bilan bandligini iqtisodiy tartibga solish mexanizmlariga bog'liq holda tasniflash maqsadga muvofiq.

Shundan kelib chiqib, ayollarning, ayniqsa mehnat bozoriga birinchi bor kirib kelayotgan qizlarning mutaxassisligi bo'yicha ishga joylashtirilishida real va moliyaviy sektorlar bo'yicha bandlikning aniq tartiblarini belgilash, ularning o'z ish joylaridagi barqarorligini ta'minlash, ish beruvchilar va nodavlat notijorat tashkilotlarining mas'uliyatini oshirish hamda mehnatni tashkil qilish va boshqarishning ayollar manfaatiga yo'naltirilgan mexanizmlarini takomillashtirish maqsadga muvofiq. Bu esa ayollarni manzilli qo'llab-quvvatlash, ular orasida ishsiz va ijtimoiy faol bo'lmaganlar bilan yakka tartibda ishlash, ish bilan bandlikka ko'maklashish hamda tadbirkorlikni rivojlantirish imkonini beradi.

Biz tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijasida qishloq joylarida ayollarning ish bilan bandligini iqtisodiy tartibga solish mexanizmlariga bog'liq holda tasniflash birlamchi va ikkilamchi omillar guruhlariga ajratilgan holda o'rganildi (1-jadval).

1-jadval. Ayollarning ish bilan bandligini iqtisodiy tartibga solish

Birlamchi omillar	Ikkilamchi omillar
Makroiqtisodiy barqarorlikning rivojlanishi	Ishsizlik nafaqasiz miqdorini yashash uchun zarur eng kam xarajatlar qiymatiga tenglashtirish
Mexnatga xaq to'lash darajasi va daromadlarning	Ayollar talabi va jinsiga mos serdaromad ish joylarini yaratish
Ish bilan bandlikni iqtisodiy tartibga soluvchi meyoriy-huquqiy hujjatlarni tatbiq etilishi	Tadbirkorlik faoliyatlarida turli iqtisodiy imtiyozlar berish
Shaxsiy yordamchi xo'jalikni iqtisodiy qo'llab-quvvatlash	Ish beruvchining talablaridan kelib chiqqan holda ishsiz ayollarni kasbiy tayyorlash
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishni optimallashtirish	Migratsion jarayonlarda noqonuniy faoliyatni cheklash
Ijtimoiy infratuzilma tarmoqlarining iqtisodiy samaradorligini ta'minlash	Nodavlat notijorat tashkilotlarining faolligini oshirish

Bundan tashqari, iqtisodiyotning innovatsion rivojlanish holatidan kelib chiqib quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish maqsadga muvofiq: yangi tadbirkorlik tuzilmalari, innovatsion loyihalar va jamoa tashkilotlari bo'yicha ma'lumotlar bankini muntazam yangilab borish, qishloq joylarida ayollarning ijtimoiy faolligini hamda ularning kasbiy ta'limi sifatini yanada yaxshilash, oilaviy biznes, xususiy tadbirkorlik, kasanachilik va hunarmandchilikni, shuningdek tadbirkorlik faoliyatining boshqa shakllarini rivojlantirishga keng ko'maklashish, milliy hunarmandchilikni rivojlantirish asosida oilaviy korxonalarni imtiyozli kreditlar bilan ta'minlash bo'yicha olib borilayotgan tizimli ishlarni izchil davom ettirish zarur.

Ma'lumki, kichik korxonalarning yangi ish joylarini yaratish va iqtisodiyotda innovatsiyalarni joriy etishdagi roli muhim. Kichik biznesga soliq yukining qisqartirilishi ishsizlarni ijtimoiy qo'llab-quvvatlash xarajatlarning kamayishiga olib keladi. Bundan tashqari, bu holat kichik biznes rivojlanishini davlat tomonidan moliyalashtirish zaruriyatining ham qisqarishiga xizmat qiladi. Bugungi kunda kichik biznesni yanada qo'llab-quvvatlash vazifasi har qachongidan ko'ra muhim ahamiyat kasb etayotganini ta'kidlash lozim. Bizning fikrimizcha, qishloq joylarida ayollarning ish bilan bandligini iqtisodiy tartibga solish imkoniyatlaridan biri sifatida oilaviy biznesni innovatsion tadbirkorlik asosida tashkil etish, ishlab chiqarishni modernizatsiya va diversifikatsiya qilish, uning hududiy tuzilmasini takomillashtirish hamda har bir tarmoqda oilaviy biznes shaklini rivojlantirishga yordam beruvchi innovatsion loyihalarini amaliyotga keng targ'ib qilish maqsadga muvofiq.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Turli xil iqtisodiy va ijtimoiy imtiyozlar hamda kafolatlangan ish joylarini taqdim etish orqali mehnatga layoqatli yosh va ko'p bolali ayollar faoliyatini moddiy rag'batlantirish tizimini yanada takomillashtirish lozim.

Respublikada oilaviy tadbirkorlik ayollarning ish bilan bandligini iqtisodiy tartibga solishda muhim imkoniyatlardan biri hisoblanadi. Qishloq joylarda ayollar tadbirkorligini, ayniqsa oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun quyidagi samarali mexanizmlarni tatbiq etish zarur:

- ayollar tadbirkorligini iqtisodiy qo'llab-quvvatlash to'g'risida me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqish va ularni amaliyotga tatbiq etish;
- tijorat banklari, sug'urta, lizing va boshqa moliyaviy tashkilotlar tomonidan imtiyozli kreditlar ajratish hamda xizmatlar ko'rsatishni yanada takomillashtirish;
- qayta ishlash sanoati va xizmat ko'rsatish sohalarida ayollar uchun tadbirkorlik ish joylarini yaratish, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida ularning oilaviy tadbirkorligi uchun iqtisodiy imtiyozlar taqdim etish;
- ayol tadbirkorlar uchun zarur bo'ladigan iqtisodiy axborot va maslahatlarni taqdim etuvchi innovatsion markazlar va biznes-inkubatorlar faoliyatini yanada takomillashtirish.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati:

1. Убайдуллаева Р.А.Рахимова Н.Х. Условия и факторы повышения социального статуса женщин Узбекистана в годы независимости. СОЦИС.№ 4 Москва. 2015. -С.110
2. Towards a better future for women and work: Voices of women and men. MOT Preventing Discrimination, Exploitation and Abuse of Women Migrant Workers: An Information Guide, 2017. DOI: <http://dx.doi.org/10.1017/S1365100500656>
3. The average monthly wages of men and women in the economic activities under survey // Access mode: URL: <http://www.gsk.ru> (Access date 18.09.2012).
4. Becker G. Human Capital. – Chicago: University of Chicago Press, 1993.
5. Sen A. Development as Freedom. – Oxford: Oxford University Press, 1999.
6. Goldin C. Understanding the Gender Gap. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
7. OECD. Employment Outlook. – Paris: OECD Publishing, 2020.
8. Blundell J., Dickens R. Labour Market Policy and Gender. – London: LSE Press, 2018.
9. Antonova K., Denisova A. Labour Market Outcomes in Post-Soviet Countries. – Moscow: HSE Publishing, 2017.
10. <https://www.parliament.gov.uz>. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi Axborot xizmati.
11. <https://www.Stat.uz>.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>